

Недоброволните клиенти на затворите - лица лишени от свобода

Живка Военкинова

Involuntary jail's clients - the persons deprived of their liberty: The persons deprived of their liberty are involuntary jail's clients and their residence there is determined by the type and severity of crime committed by them. In the past and in our modern world the jails did never remain without customers. For the successful work and solve their problems are important proper use of the interview, negotiation, dialogue.

Key words: Interview, negotiation, dialogue, legal education, jail, deprived of liberty, students.

ВЪВЕДЕНИЕ

Лицата лишени от свобода са недоброволни клиенти на затворите и тяхното пребиваване там се определя според вида, и тежестта на извършеното от тях престъпление.

Затворите за съжаление в нашия съвременен свят пък и в миналото никога не са оставали без клиенти.

Социалните педагози работещи в местата за лишаване от свобода следва да се съобразяват с това, че тези клиенти са от особен тип, така и с факторите и обстоятелствата довели до това престъпно деяние.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според Г. Механджийска работата с недоброволните клиенти е с определена правна регламентация. [6,с.263]

Както при хората живеещи на свобода, така и в затворите конфликтите са често срещано явление в ежедневието на лишените от свобода. Те нарушават спокойствието и установения ред, предизвикват смущения във взаимоотношенията, както между тях самите, така и с работещите в затвора. Всичко това се отразява негативно на ритъма в работата, пречи на изпълнението на задачите, често се създават безредици дори и ситуации с нежелателни последици.

Като социален феномен конфликтът е сложен и многопластов. В основата му лежат психологически, икономически, ценностни и религиозни причини. [2,с.828]

„Всеки конфликт е взаимодействие между хората, което се изразява в противоборство между неговите различни страни.” [2,с.269]

В основата на всички конфликти стоят противоречията между хората или самата структура на личността. Преследването на собствени интереси и цели водещи до противоречия и отрицателни цели също стоят в основата на конфликта.

Конфликтът е :

- начин да се определят противоречията в обществото, организацията, групата;
- форма за разрешаване на противоречията;
- начин за снемане на социалното напрежение;
- начин за сплотяване на групата при външна заплаха;
- начин за стабилизиране на социалната система;
- начин за мобилизиране на енергията за групово творчество;
- средство за изясняване на съотношението на силите на различните социални групи;
- средство за възникване на нови норми в общуването между хората. [3,с.825-826]

Последиците от деструктивните функции на конфликтите се изразяват в следното:

- възможно е да има човешки жертви ако е свързан с насилствени методи за разрешаването му;

- състояние на дестабилизация и дезорганизация в страните участващи в противоборството;

- забавяне темпа на развитие на обществото;

- разрушаване на социалните комуникации;

- нарастване упадък на нравите и на песимизма в обществото;

- нови по- деструктивни конфликти;

- понижаване дисциплината и ефективността на организацията. [3, с. 827]

Според други специалисти в конфликтът е налице остър сблъсък между противоречиви тенденции, като конфликтите са два вида:

- конфликт на интересите;

- конфликт на идеите. [1, с.10-15]

Като начини за преодоляване на конфликтите ще разгледаме интервюто, преговорите и диалогът с хората лишени от свобода.

Интервюто, преговорите и диалогът ще помогнат на социалния педагог и социалния работник да разберат кое е довело до конфликта и да се опитат да намерят пътища за най- безболезненото му разрешаване.

Счита се, че оживеният дебат стои в основата на преговорите. [4,с. 18]

Обикновено преговорите протичат при следните етапи:

- подготвителен;

- преговорен;

- реализиране на договореностите. [8,с. 166]

Другият начин за преодоляване на конфликтите е диалогът.

„Схващането на диалога, като универсален, общочовешки, синтетичен феномен открива широки теоретични пространства за обяснението му, като явление със социални, политически, етнокултурни и други измерения (диалог между страни и народи, междуетнически диалог, диалог между култури).” [7,с.87]

„Осъзнаването на социалната роля на субекта, както и отчитането на неговото психично състояние, стимулира речевото поведение, за да придобие то съвместност, синтетичност, сътрудничество, съдружество при обсъждане на социално значими теми или проблеми при *разрешаване на конфликти или водене на преговори.*” [7,с. 91]

Специфичният „социален фон” за утвърждаване на личностното начало при взаимоотношенията в контактната общност се подпомага от самоидентификацията.

Често в различни ситуации на социалните педагози, като и на всички учители при общуването се налага да предприемат така наречената „вербална самоотбрана”. Тук важна е самоподготовката на този вид самоотбрана, която се свързва с усъвършенстване на езиковата компетентност и препоръки за физическо превъзходство чрез компонентите на невербалната комуникация и речта. Не на последно място е използването на беседата, умението да се поддържа и завършва успешно диалогът.

Тактиките считани за най- добри за водене на „вербална война” са следните:

- спокойно вдигане и издигане за снемане на напрежението;

- париране на словесната атака чрез използване на хумора;

- налагане на спокоен тон в общуването без обвинения и нападки;

- използване на спокоен тон при задаване на въпроси;

- изразяване на емоцията чрез възклицание без ненужно съдържане;

- фантазиране и неизползване на физическо насилие. [7,с. 145- 146]

Използване на невербални средства при общуването и разрешаването на конфликти със затворниците също намира своето място в ежедневието.

Невербалните сигнали са:

- телесен контакт;
- отстояние;
- ориентация;
- проява;
- поза;
- движение на главата;
- фациална експресия;
- жест на ръцете, главата, тялото;
- поглед;
- невербални елементи на говора. [7, с.159- 160]

Видовете невербални комуникации са:

- емоционална;
- естетическа;
- индивидуално- личностна;
- биофизическа;
- социално- групова;
- психологическа;
- пространствена;
- медицинска;
- информация за физическите задръжки. [7, с. 161]

В работата се използват и жестове символи, които са следните:

- жестове илюстратори;
- жестове регулатори;
- жестове адаптори;
- жестове на увереност, убедителност, превъзходство;
- жестове на неувереност, несигурност, изнервеност;
- жестове на самоконтрол на собственото поведение;
- жестове на очакване, на учудване;
- жестове на изразяване на несъгласие или отричане;
- жестове на изразяване на съгласие и одобрение;
- жестове на раздражение.
- жестове за предразположение;
- жестове за доминиране в прякото общуване;
- жестове за неискреност.

„Една от най- значимите характеристики на клиента, влияещи върху методическите аспекти на интервюирането, а също и на цялостния работен процес е състоянието на неговата мотивация за участие, сътрудничество, активност и готовност за промяна. Не по- малко е значението и на начина, по който клиентът осъзнава и приема целите на контакта, и дейността.

При всички обстоятелства, произтичащи от недоброволността, ключова и водеща остава ролята на социалния работник и неговото умение да прилага при взаимодействието си с клиента техники за изграждане на доверие, стимулиране на неговото сътрудничество, активизиране на мотивацията, преодоляване на конфронтацията и поддържане на продуктивни работни отношения.” [6, с.263- 264]

Специалистите посочват, че интервюто се използва за:

- да подтикне недоброволния клиент към разсъждение;
- да прецени възможните решения и действия;
- да подпомогне обсъждането на плана за действие;
- да подбужда клиента към самооценка;
- да подбужда клиента към поемане на отговорност. [6, с.271]

Методическите изисквания за провеждане на интервю с недоброволен клиент са следните:

- въздържане от налагане на правила;
- предразполагане на клиента към доверие;
- демонстриране на честност и откритост от социалния работник;
- подпомагане на клиента да намери основание за възможностите си за подобряване на собствения статус. [5, с. 269]

Методиката за предотвратяване на рецидиви на Р. Маркс включва следните стратегии:

- поведенческа;
- за рационално мислене;
- за определяне на желания резултат;
- за предвиждане на последствията от рецидив. [6, с. 274]

След приключване на работата социалният работник трябва да направи равностойна на положението. В реалния свят идеално положение почти не е възможно, а по-скоро те констатираат недостатъчна ефективност, малки постижения и др. „За съжаление, хората, които са били недоброволни клиенти могат и при приключването да си останат такива. Това е специфична особеност на работата с подобна категория случаи. Резултатите в този тип практика се реализират и закрепват трудно, в голяма степен и поради невъзможността на помагачите специалисти да противодействат на множеството поддържащи проблема фактори - както социални, така и личностни. [6, с. 276]

Считаме, че освен всичко казано до тук при работата в затворите трябва да се съблюдават и нормите на правното възпитание, защото, както вече казахме работата с недоброволните клиенти е с определена правна регламентация.

Ц. Коларова (5, с. 9) посочва, че правното възпитание в нашето съвремие е насочено към изграждане на правното съзнание, правно поведение и правната култура на личността и обществото. „Главната цел на правното възпитание е насочена към осъзнато възприемане на законите, нормите, правата и задълженията като юридически основи на функционирането на държавата и на отделния човек, като социална единица.” [5, с. 9]

Повишаването на социално-правната активност на гражданите се осъществява чрез формиране на правосъзнанието им и това е крайната стратегическа цел на правното възпитание.

Функциите на правното възпитание са следните:

- формиране на знания, умения, навици;
- формиране на идеи, чувства, убеждения. [5, с. 11]

Авторката посочва подходите, формите и средствата на правното възпитание. [5, с. 13-14]

Подходите са комплексен, индивидуален и ревалентен.

Формите са професионално юридическо образование, правно възпитание на населението и правно възпитание на правонарушители, осъществявано от правоприлагащите и правоохранителните органи.

Средствата са следните:

- материални- нормативни актове, актове на прилагане на нормите на правото, вестници, списания, филми, телевизия и др.;
- устни средства- лекции, беседи, конференции, консултации и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да кажем че студентите от специалностите „Социална педагогика” и „Социални дейности” на ШУ „Еп. К. Преславски” са запознати със различните техники и начини за работа с лица лишени от свобода, и излежаващи наказания в места за лишаване от свобода. Воденето на разговори, беседите, анализите на поведението и действията на затворниците се оказаха по лесни за

студентите. Интервюто, преговорите и диалогът поради своята специфичност изискваха повече внимание и предварителна подготовка. В заниманията със студентите обърнахме особено внимание на тях, защото в бъдещата им работа ще се налага при по-сложни ситуации, за разрешаване на неотложни и наболели проблеми да умеят да ги прилагат, и да постигат желаните, и планирани резултати. Овладяването от студентите на майсторството да се водят преговори, да се взема интервю и да се поддържа диалог е задача на университета, и до завършването му те трябва да са овладели всички техники за ползването им. Завършващите университета специалисти имат солидни познания свързани с правното възпитание на личността и обществото. Считаме, че всичко това ще допринесе за изграждането им, като професионалисти, които успешно ще постигат поставените си цели.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Джонев, С., Социална организация, III част, , Теория, диагностика, консултации, С., 2001

[2] Иванов, П., Конфликтът, като социален феномен, Иновации в образованието, Шумен, 2010.

[3] Иванов, П., Функции на социалните конфликти, Иновации в образованието, Шумен, 2010.

[4] Кенеди, К., Всичко може да се договори, Фокус, С., 2002.

[5] Коларова, Ц., Същност на правното възпитание, Обществено възпитание, С., 2011, Кн 1.

[6] Механджийска, Г., Интервюирането в социалната работа, С., 2008.

[7] Петров, П., Педагогическото общуване, I част, Русе, 2009.

[8] Сантоу, Дж., М. Чанел, Международни делови преговори и стика на бизнес-отношенията, Софтпрес, С., 2006.

За контакти:

Доц. д-р Живка Военкинова, Катедра „Социална и специална педагогика“, Шуменски университет „Еп. К. Преславски“, 0898854155, email: jivkavo@abv.bg

Докладът е рецензиран.